

จิตวิทยาการนิยาม

ความหมาย

จิตวิทยาการนิยาม (Functionalism) เป็นจิตวิทยาที่มุ่งเน้นหน้าที่การทำงานของสมอง โดยมีรากฐานมาจากความคิดที่ว่าสมองเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และขณะเดียวกันก็เปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับชีวิตของคนด้วย

ประวัติความเป็นมา

จิตวิทยาการนิยามได้พัฒนาขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. ๑๘๘๖ โดย จอห์น ดูย (John Dewey) ได้เขียนบทความเรื่อง หน่วยของการทำงานในระบบประสาท (The Reflex Arc Concept) ลงในวารสารจิตวิทยา (The Psychological Review) ดูย ได้เน้นในเรื่องการเรียนรู้ว่าไม่ใช่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง หากแต่เป็นกระบวนการซึ่งเด็กทั้งตัวมีส่วนร่วมในกระบวนการนั้น หรือกล่าวโดยสั้น ๆ ว่า “เด็กทั้งตัวเป็นผู้เรียน”

ผู้ที่ทำให้จิตวิทยาแนวนี้ได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นในวงการจิตวิทยา จนทำให้มีแนวความคิดและขอบข่ายเป็นของตนเองแน่ชัดขึ้น คือ แองเจิลล์ (James R. Angell) ซึ่งอยู่ที่มหาวิทยาลัยชิคาโก และเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นนายกสมาคมจิตวิทยาอเมริกันในปี ค.ศ. ๑๙๐๖ แองเจิลล์ ได้เสนอบทความต่อที่ประชุมเรื่อง “ขอบข่ายของจิตวิทยาการนิยาม” (The Province of Functional Psychology) บทความดังกล่าวได้ให้หลักสำคัญ ๓ ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง กระบวนการทางสมองต้องเป็นจักรกลที่สำคัญ ซึ่งจะเป็นกุญแจนำไปสู่การเรียนรู้ กล่าวคือ แองเจิลล์ ไม่สนใจในเรื่องโครงสร้างของสมอง ซึ่งต่างไปจาก วุนด์ท์ (Wilhelm Wundt) คือ วุนด์ท์ กล่าวว่า กระบวนการทางสมองส่วนมากเกือบทั้งหมดศึกษาได้ด้วยกระบวนการตรวจสอบตนเอง (introspection) ส่วนประกอบของสมองสามารถจะบอกได้ว่าเป็นเพนทาการหรืออาการสัมผัส (sensations)

มโนภาพ (images) และความรู้สึก (feelings) เมื่อส่วนต่าง ๆ เหล่านี้รวมเข้าด้วยกันแล้วจะประกอบขึ้นเป็นโครงสร้างของสมองที่เรารู้จัก คือ อารมณ์ (emotion) การรับรู้ (perception) และความรู้ (knowledge) นั่นเอง โครงสร้างเหล่านี้มีความเกี่ยวพันกัน และขึ้นอยู่กับกระบวนการของอินทรีย์ที่เห็นได้เด่นชัดคือ การทำงานของอวัยวะรับสัมผัส (การเห็น, ได้ยิน, ได้กลิ่น, รุ้รส และสัมผัส) ดังนั้น แองเจิลล์ จึงต้องการศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้แน่ชัดว่าธรรมชาติของโครงสร้างเหล่านี้เป็นอย่างไร ซึ่งอาจนำมาเป็นแนวทางในการอธิบายเรื่องการเรียนรู้ได้ นอกจากนี้ แองเจิลล์ ยังได้รับอิทธิพลความคิดของ เจมส์ (William James) ในเรื่อง “กระแสของจิตสำนึก” (stream of consciousness) ซึ่งหมายถึงประสบการณ์ส่วนตัวของบุคคลจะต้องมีความเกี่ยวพันต่อเนื่องกันไปเหมือนกับกระแสน้ำ และความคิดของ ธอร์นไคด์ (Edward L. Thorndike) ในเรื่องความสัมพันธ์เชื่อมโยง (association) แองเจิลล์ ก็ยอมรับว่าความรู้จาก เจมส์ และ ธอร์นไคด์ อยู่ในขอบข่ายงานจิตวิทยาที่เขาศึกษาค้นคว้า และมีความเห็นว่าจิตวิทยาควรจะให้ความสนใจในการวิเคราะห์การทำงานของสมอง (mental activity) มากกว่าที่จะไปวิเคราะห์ส่วนโครงสร้างของสมองดังเช่นเดิม ด้วยความคิดนี้เอง แองเจิลล์จึงนำเอาเรื่องหน้าที่การทำงาน (function) มาใช้แทนเรื่องโครงสร้าง (structure) เพื่อนำไปใช้ในการศึกษาค้นคว้าพฤติกรรมต่อไป

ประการที่สอง การพัฒนาความคิดจิตวิทยาการนิยามนี้ ได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิปฏิบัตินิยม (Pragmatism) ของ เจมส์ โดย แองเจิลล์ ได้กล่าวยืนยันว่า จิตวิทยาการนิยามมีความสนใจในประโยชน์ของการทำงานของสมอง ซึ่งสามารถทำให้คนคิดได้อย่างมีเหตุมีผล และยังเชื่อต่อไปอีกว่า การทำงานของประสาทนั้นเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการทำงานของสมองขึ้นและชี้ให้ทราบ ว่าจิตวิทยาต้องการที่จะแสวงหาการพิสูจน์ให้เห็นความจริงทางชีวภาพนี้

ประการที่สาม ที่นับว่ามีความสำคัญยิ่งก็คือ **แองเจลด์** ให้ความคิดว่า สมองเปรียบเสมือนเป็น เครื่องมือซึ่งจะช่วยให้อินทรีย์ปรับปรุงแก้ไขตัวเองให้ เหมาะกับสภาพของสิ่งแวดล้อม **แองเจลด์** มีความ เชื่อมั่นว่า ความคิดดังกล่าวนี้คงจะช่วยขุดความเชื่อในเรื่องจิตและกายลงได้

สาระสำคัญของจิตวิทยาการนิยมน

นักจิตวิทยาการนิยมนั้นกิจกรรมมากกว่าเนื้อหา วิชาและมีความสนใจในเรื่องความตั้งใจในการคิดอย่าง มีเหตุผลของบุคคล ซึ่งก็ได้กลายเป็นประเด็นหลักแห่ง การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในประวัติศาสตร์การศึกษาของสหรัฐ- อเมริกา แต่ก่อนมานับเป็นทศวรรษ การเรียนรู้ถือเป็น เรื่องของการฝึกฝนส่วนที่เป็นความสามารถของสมอง กิจกรรมต่าง ๆ จึงไม่มี สนใจแต่ฝึกฝนสมองเด็ก เด็ก จึงทำหน้าที่เป็นเพียงฝ่ายรับเพื่อทำการฝึกฝนสมอง เท่านั้น แต่จิตวิทยาการนิยมนั้นประสบการณด้วย ตัวของเด็กเอง ซึ่งนับเป็นวิธีการที่ส่งเสริมให้การเรียนรู้ เป็นไปในแนวทางใหม่ที่ถูกต้องขึ้น สาระสำคัญของ จิตวิทยาการนิยมนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอย่างมาก สรุปได้ ๓ ประการ คือ

(๑) การเรียนรู้ คือ กิจกรรม ซึ่งต้องอาศัยความ พยายามในการทำงานที่มีการประสานสัมพันธ์กันของ อวัยวะสำหรับรับรู้และการเคลื่อนไหวทั้งหมดของ ตัวผู้เรียนกล่าวสั้น ๆ คือ เด็กเรียนทั้งตัว

(๒) กิจกรรมทางกายควรได้รับการส่งเสริมและ สนับสนุน เพราะว่าการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับการทำงานของ อินทรีย์

(๓) การเรียนรู้คือ กระบวนการทางสังคม ซึ่ง มุ่งถือเอาผลอันมีประโยชน์ และสามารถนำเอาไปใช้ ได้ในชีวิตจริงเป็นหลักสำคัญ

จิตวิทยาการนิยมนั้นเป็นแนวความคิดที่พัฒนาขึ้นมา จากความคิดทางวิทยาศาสตร์ มุ่งเน้นการทำงานของ สมอง เรื่อง การปรับตัวของบุคคลต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่ง อิง แนวคิดของคาร์วิน (Charles Darwin) แต่ยังได้ เน้นอีกว่าต้องมองในรูปการทำงานของสมอง ซึ่งจะ เป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้บุคคลสามารถ ไม่เพียงปรับตัว ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังสามารถเปลี่ยนแปลง สิ่งแวดล้อมนั้นให้เหมาะสมกับชีวิตของตนด้วย สิ่งแวดล้อม

จึงเป็นปัจจัยหลักสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ ใน การทำสิ่งแวดล้อมให้เป็นสังคมของเด็กนั้น เราอาจจะ ต้องมองเห็นภาพของห้องเรียนว่าเป็นเสมือนสถานที่ จะได้เด่น และสังสรรค์กันอย่างสนุกสนานเพลิดเพลิน ห้องเรียนจึงนับเป็นสถานที่ซึ่งเหมาะและดีที่สุดสำหรับ การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของเด็ก การฝึกฝนหรือการ ปฏิบัติยอมทำให้เกิดความสมบูรณ์ถูกต้อง หรือพัฒนา ให้เกิดความชำนาญขึ้น การปฏิบัติดังกล่าวนี้เท่านั้นที่ เป็นวิธีการที่ฉลาดอันจะเป็นทางนำไปสู่การเรียนรู้ทาง สังคมได้ การเรียนรู้ในห้องเรียนจึงเป็นเรื่องของการ นำเอาความรู้หรือทักษะไปใช้ ไม่ใช่เป็นเรื่องของปริมาณ หรือจำนวนความรู้ที่ได้รับมาจากวัฒนธรรมของสังคม ที่เด็กอาศัยอยู่ “สมอง” ของคนจึงหมายถึง กระบวนการ ของการปฏิบัติการ (process of operation) ซึ่งจะนำ บุคคลไปสู่การปรับตัวที่มีประสิทธิภาพได้

สาระสำคัญอีกประการหนึ่งของจิตวิทยาการนิยมนคือเรื่อง การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ ความคิดเห็น ในเรื่องนี้จะปรากฏอยู่ในงานเขียนของบุคคลสำคัญทาง จิตวิทยา ได้แก่ แมคโกจ (John A. McGeoch) เมลตัน (A. W. Melton) ไตรอน (A. L. Trion) และอันเดอร์วูด (B. J. Underwood) ความคิดเรื่องการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การที่เป็นหลักและมีความหมายเด่นชัด คือ การเรียนรู้ (ที่เราวัดได้) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในการกระทำ ที่เกิดขึ้นภายใต้ภาวะของการฝึกหัด หรือหมายถึง การกระทำและการทำงานอย่างเดียว ที่เป็นเกณฑ์วัดความ เจริญก้าวหน้าของบุคคล

นอกจากนั้นจิตวิทยาการนิยมน ยังได้กล่าวถึงโครงสร้างของอินทรีย์ที่ได้รับการถ่ายทอดมาทาง พันธุกรรม ว่าเป็นสิ่งสำคัญพื้นฐานทางการเรียนรู้ทุก- ชนิด ปัจจัยทางพันธุกรรมจะเป็นตัวกำหนดขอบเขต และโครงสร้างการทำงานของบุคคลไว้ ซึ่งการฝึกหัดก็ จะกระทำได้โดยอยู่ในกรอบที่พันธุกรรมกำหนด การ ตอบสนองง่าย ๆ ที่มีมาแต่กำเนิด และภาวะของแรง รูงใจที่มีมาแต่เริ่มแรกจะเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ วุฒิภาวะของโครงสร้าง และหน้าที่การทำงานที่มีมาแต่ ช่วงชีวิตตอนต้น ๆ นั้น จะทำหน้าที่ช่วยให้สิ่งที่ได้รับจาก พันธุกรรมพัฒนาได้อย่างสมบูรณ์และเหมาะสมที่จะ เรียนรู้ต่อ ๆ ไป พันธุกรรมจะกำหนดให้ธรรมชาติของ

อวัยวะรับสัมผัสรับรู้สิ่งเร้าจากภายนอก ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้นของพฤติกรรม อีกทั้งระบบประสาท กล้ามเนื้อ และต่อมต่าง ๆ ก็จะทำนายอยู่ภายในกรอบของโครงสร้างที่ได้รับมาแต่กำเนิดนั้น หรือได้มีการกระทำต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ของชีวิต การเรียนรู้ของบุคคลก็จะเกิดขึ้น

ประโยชน์ของจิตวิทยาการนิยาม

จิตวิทยาการนิยามจัดได้ว่าเป็นแนวความคิดอย่างหนึ่งทางจิตวิทยามากกว่าจะเป็นทฤษฎีการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม ก็คืออิทธิพลทางจิตวิทยาแนวนี้ก็ได้เข้าสู่วงการศึกษา

ของสหรัฐอเมริกาจนทำให้การศึกษาต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปดังกล่าวมาแล้ว แม้แต่การศึกษาในประเทศไทยก็ยังคงได้รับอิทธิพลจากจิตวิทยาแนวนี้เช่นเดียวกัน จะเห็นได้จากการนำของศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ซึ่งขณะนั้นทำงานอยู่ที่วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร(ปัจจุบันนี้คือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ) ประมาณปี พ.ศ.๒๕๑๖ นักการศึกษาผู้นี้ได้นำแนวคิดของจิตวิทยาการนิยามมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาของไทยโดยเฉพาะในด้านของการเรียนการสอนคือ ใช้หลักทางจิตวิทยาการนิยามซึ่งเน้นการสอนเด็กทั้งตัว เพื่อให้ได้การพัฒนาที่ผสมกลมกลืนกันทุกส่วน

จรูญ โกมลบุญย์

บรรณานุกรม

- Fernald, L.Dodge and Peter S. Fernald. **Introduction to Psychology**. 4th ed. Boston: Houghton Mifflin Company, 1978.
- Mischel, Walter and Harriet Nerlove Mischel. **Essentials of Psychology**. New York : Random House, 1980.
- Morris Lloyd. William James : **The Message of Modern Mind**. New York : Charles Scribners and Sons, 1950.
- Thorpe, Louis P. and Allen M. Schuller. **Contemporary Theories of Learning**. New York : Ronald Press, 1954.